

Αριθμ. Πρωτ.Γρ.Συν: 46/29.3.2018

Ειδ.Επιστήμονας: Μαρία Μπλιάτη

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΥΠΟΥΡΓΟΥ

Θέμα: Προβλήματα καταχώρησης στοιχείων στα έγγραφα αστικής κατάστασης παιδιών
μόνων γονέων

Αξιότιμοι κύριοι,

Ο Συνήγορος του Πολίτη στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του κατά το άρ. 103 § 9 του Συντάγματος και το ν.3094/2003 εξετάζει αναφορές πολιτών σχετικά με την αναγραφή στοιχείων γονέων σε έγγραφα αστικής κατάστασης, στις περιπτώσεις απόκτησης τέκνου από μόνο γονέα μέσω διαδικασιών υιοθεσίας και παρένθετης μητρότητας.

Ειδικότερα :

1) Όσον αφορά την περίπτωση απόκτησης τέκνου μέσω υιοθεσίας.

α. η θέση της υπηρεσίας – το πρόβλημα

Στην περίπτωση απόκτησης τέκνου μέσω υιοθεσίας από μόνο γονέα, η Διεύθυνση Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης του Υπουργείου σας απαιτεί την καταχώρηση στις ληξιαρχικές πράξεις (αποσπάσματα) και πιστοποιητικά γέννησης του υιοθετούμενου ανηλίκου, πέραν των στοιχείων του νόμιμου (θετού) γονέα του τέκνου, και αυτών του φυσικού γονέα του αντίθετου φύλου, βάσει της υπ'αρ.77/2004 Γνωμοδότησης του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Σύμφωνα με αυτή, που εκδόθηκε μετά από ερώτημα της πιο πάνω Διεύθυνσης σχετικά με το ποιο επώνυμο πατέρα θα αναγράφεται στα πιστοποιητικά για έκδοση δελτίου αστυνομικής ταυτότητας υιοθετημένου από γυναίκα μόνη και ποιο επώνυμο μητέρας υιοθετημένου από άνδρα μόνο, το ΝΣΚ κατά πλειοψηφία γνωμοδότησε ότι : *‘θα πρέπει να αναγράφονται κατά περίπτωση είτε το επώνυμο του φυσικού πατέρα, είτε το επώνυμο της φυσικής μητέρας. Κατ’ακολουθίαν : α) στην περίπτωση που πρόκειται να υιοθετήσει γυναίκα, αδιακρίτως κατά νόμον αν είναι άγαμη, έγγαμη ή εν χηρεία, στα στοιχεία ταυτότητας του υιοθετουμένου ως πατέρας θα αναγραφεί ο φυσικός πατέρας, εφόσον τοιούτος έχει δηλωθεί, άλλως η σχετική ένδειξη θα παραμείνει κενή και β) στην περίπτωση που πρόκειται να υιοθετήσει άνδρας στα οικεία στοιχεία ταυτότητας του υιοθετουμένου ως μητέρα θα αναγραφεί το όνομα της φυσικής μητέρας αυτού.’* (σελ.3-4).

Η μειοψηφία, αντίθετα, αναγνώρισε ότι οι αρχές της μυστικότητας της υιοθεσίας (άρ.1559 ΑΚ) και της αποκοπής του θετού τέκνου από τη φυσική οικογένεια και της πλήρους ένταξής του στη θετή (άρ.1561 ΑΚ) *‘επεκτείνονται αναγκαίως και σε θέματα που αφορούν την αστική κατάσταση του υιοθετηθέντος, στην οποία περιλαμβάνεται αναμφιβόλως και το επώνυμο πατέρα ή μητέρας που αναγράφεται στην αστυνομική του ταυτότητα’*. Οπότε, απέφυγε να συνταχθεί με την πλειοψηφούσα γνώμη, που προφανώς παρεκκλίνει από πιο πάνω αρχές, υποστηρίζοντας ότι *‘με κυρίαρχο γνώμονα τη διαφύλαξη της αρχής της μυστικότητας, μέχρι*

την ενηλικίωση του υιοθετηθέντος, ως επώνυμο πατέρα προκειμένης υιοθεσίας εκ μέρους γυναικός (άγαμης, έγγαμης ή εν χηρεία διατελούσης) δεν θα αναγράφεται εκείνο του φυσικού γονέα, αλλά το οικογενειακό της επώνυμο, εκ μέρους δε ανδρός, ως επώνυμο μητέρας και πάλι δεν θα τίθεται το αντίστοιχο της φυσικής, αλλά εκείνο της μητέρας του υιοθετούντος ανδρός.' Παρά την ορθότητα του σκεπτικού της μειοψηφίας, και η πρόταση αυτή, στην οποία καταλήγει, εμφανίζεται προβληματική, αφού ανατρέχει για την καταγραφή επωνύμου γονέα του άλλου φύλου από αυτό του υιοθετήσαντα στα οικογενειακά δεδομένα του θετού γονέα. Το αποτέλεσμα θα ήταν, αν γινόταν δεκτή, το επώνυμο της μητέρας να εμφανίζεται ως επώνυμο και του πατέρα του παιδιού στην περίπτωση υιοθεσίας από μόνη μητέρα, αφού πλέον η γυναίκα διατηρεί το οικογενειακό της επώνυμο είτε άγαμη είτε έγγαμη είτε εν χηρεία (ακόμη και αν προσθέσει σε αυτό εκείνο του συζύγου, κατ'άρ.1388 παρ.3 ΑΚ), στη δε περίπτωση υιοθεσίας από μόνο πατέρα, θα φαινόταν το τέκνο και ο πατέρας του να διαθέτουν κοινό μητρικό επώνυμο, πράγμα που κατά κανόνα συμβαίνει στα αδέρφια. Σε κάθε περίπτωση, πέρα από τους ενδεχόμενους ανεπιθύμητους συνειρμούς βάσει των κοινών επωνύμων, μάλλον εμμέσως θα αποκαλυπτόταν το ίδιο το γεγονός της υιοθεσίας. Ενδεχομένως και για τις σκέψεις αυτές, πέραν των επικαλούμενων «διαμορφούμενων αντιθέτων γνώμων και των εγγενών ερμηνευτικών δυσχερειών», η μειοψηφία θεώρησε ευκαταίο «το θέμα να αντιμετωπισθεί ειδικώς με νομοθετική ρύθμιση.»

Με βάση τη λογική (της πλειοψηφούσας γνώμης) της ανωτέρω γνωμοδότησης, η Διεύθυνση Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης αντιμετωπίζει και την έλλειψη πατρωνύμου ή μητρονύμου των παιδιών που υιοθετούνται από γονέα μόνο και απαιτεί την καταχώρηση του ονόματος του φυσικού γονέα διαφορετικού φύλου από τον υιοθετούντα στα έγγραφα του παιδιού.

Με αφορμή καταχώρηση του ονόματος του φυσικού πατέρα στη ληξιαρχική πράξη γέννησης τέκνου, υιοθετημένου από γυναίκα μόνη, θετή μητέρα προσέφυγε στο Δικαστήριο, το οποίο διέταξε την αρμόδια Ληξίαρχο να χορηγήσει απόσπασμα της ληξιαρχικής πράξης γέννησης, χωρίς το όνομα του φυσικού πατέρα, διότι η αναγραφή του ονόματός του δεν ήταν σύνηθες, αφού παραβίαζε τις διατάξεις των άρθρων 1561 και 1559 ΑΚ, 8 και 9 Ν.2447/1996 και 20 ΝΔ 610/1070 περί αποκοπής του θετού τέκνου από τη φυσική οικογένεια και πλήρους ένταξής του στη θετή και της μυστικότητας της υιοθεσίας (ΜονΠρΠειρ 1840/2009 ΑρχΝομ 2010, 193 και ΝΟΜΟΣ). Η ίδια απόφαση έκρινε ότι η συμπλήρωση των στοιχείων του γονέα που λείπει στην περίπτωση υιοθεσίας ανηλίκου από μόνο γονέα μπορεί να πραγματοποιηθεί με αναλογική εφαρμογή των διατάξεων του ΝΔ 2573/1953 και ΥΑ 91400/2961/2001, ΥΑ 42301/12162/1995, που αφορούν πρόσωπα αγνώστων γονέων ή γεννηθέντα εκτός γάμου, η οποία ένόψει του νομοθετικού κενού για τις περιπτώσεις ύπαρξης ενός μόνο θετού γονέα, είναι επιβεβλημένη.

Η ενδιαφερόμενη θετή μητέρα επιδίωξε πράγματι την δόση ονόματος και επωνύμου πατέρα για το θετό τέκνο της, με αναλογική εφαρμογή των πιο πάνω διατάξεων, την οποία αν και πέτυχε αρχικά, δεν εξασφάλισε τελικά, διότι με τη σύμφωνη γνώμη της Διεύθυνσης του Υπουργείου σας ο εμπλεκόμενος Δήμος προέβη στην ανάκληση των σχετικών πράξεων του άλλοτε αρμόδιου Νομάρχη. Πρέπει δε να επισημανθεί ότι ούτε ο Δήμος ούτε η Δ/ση Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης του Υπουργείου μετέβαλαν θέση, παρά την προς το αντίθετο παρέμβαση του Συνηγού του Πολίτη, στον οποίο η θετή μητέρα είχε υποβάλει αναφορά. Για αντίστοιχο πρόβλημα υποβλήθηκε και νεότερη αναφορά μόνης θετής μητέρας προς την Αρχή μας, με αφορμή την οποία κρίνουμε αναγκαία πλέον την ενημέρωσή σας για το επίμαχο θέμα.

β. η αντίθεση με το νομοθετικό πλαίσιο και την υπόλοιπη διοικητική πρακτική

Το άρθρο 1561 παρ.1 εδ.α' ΑΚ, που προαναφέρθηκε, προβλέπει για την «Ένταξη στην οικογένεια του θετού γονέα»: «Με την υιοθεσία διακόπτεται κάθε δεσμός του ανηλίκου με τη φυσική του οικογένεια, με εξαίρεση τις ρυθμίσεις περί κωλυμάτων γάμου των άρθρων 1356 και 1357 και ο ανήλικος εντάσσεται πλήρως στην οικογένεια του θετού γονέα του.» Είναι απολύτως προφανές ότι η καταχώρηση των στοιχείων του ενός εκ των φυσικών γονέων στη

ληξιαρχική πράξη γέννησης του θετού τέκνου ούτε τη διακοπή κάθε δεσμού με τη φυσική οικογένειά του αποτυπώνει ούτε την πλήρη ένταξή του στην θετή οικογένεια, ώστε καθίσταται περιπτώς ο περαιτέρω σχετικός σχολιασμός.

Η αρχή της μυστικότητας της υιοθεσίας κατοχυρώνεται στο άρ.1559 ΑΚ, που ορίζει: «*Μυστικότητα της υιοθεσίας. Η υιοθεσία ανηλίκων τηρείται μυστική. Στις περιπτώσεις της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 1550, καθώς και του άρθρου 1552, η μυστικότητα ισχύει και έναντι των φυσικών γονέων.*» (παρ.1). Για τη διασφάλιση της τήρησης της αρχής αυτής το άρ.9 ν.2447/1996 θεσπίζει υπαλληλικό καθήκον εχεμύθειας ως εξής : «*Σε όλη τη διάρκεια τέλεσης υιοθεσίας ανηλίκου και ύστερα από αυτήν απαγορεύεται η δημοσίευση ή η διερεύνηση στοιχείων ή γεγονότων ικανών να αποκαλύψουν την υιοθεσία και τα ατομικά χαρακτηριστικά της. Η τήρηση της εχεμύθειας ως προς τα πρόσωπα των θετών γονέων του θετού τέκνου και των φυσικών γονέων του αποτελεί υπηρεσιακό καθήκον των δικαστών των κοινωνικών υπηρεσιών ή οργανώσεων καθώς και των όποιων άλλων υπαλλήλων αναμίχθηκαν στην υιοθεσία ή έλαβαν οπωσδήποτε γνώση της τέλεσής της με την ευκαιρία της άσκησης των καθηκόντων τους.*» (εδ.α' και β'). [η υπογράμμιση έχει προστεθεί].

Το δε άρ.8 του ίδιου νόμου προβλέπει τις ληξιαρχικές ρυθμίσεις για την κατοχύρωση της μυστικότητας, ορίζοντας ότι : «*1.Εν όψει της μυστικότητας της υιοθεσίας ανηλίκων, που προβλέπεται από το άρθρο 1559 του Αστικού Κώδικα, τηρείται σε κάθε πρωτοδικείο απόρρητο βιβλίο Με βάση απόρρητο απόσπασμα που εξάγεται από αυτό το βιβλίο συντάσσεται η ληξιαρχική πράξη της υιοθεσίας. Όσον αφορά τη χορήγηση αποσπασμάτων από την τελευταία αυτή πράξη τηρούνται οι διατάξεις της τρίτης παραγράφου του άρθρου 30 του κωδ.νόμου 5097 'περί ληξιαρχικών πράξεων' όπως αυτή προστέθηκε από το άρθρο 20 του ν.δ/τος 610/1970 που διατηρείται σε ισχύ. 2. Όπου στην ισχύουσα νομοθεσία προβλέπεται η έκδοση αντιγράφου ληξιαρχικής πράξης γέννησης, εκδίδεται όταν πρόκειται για υιοθεσία, οποτεδήποτε και αν αυτή τελέσθηκε, απόσπασμα ληξιαρχικής πράξης γέννησης που έχει σε κάθε περίπτωση θέση πλήρους αντιγράφου. ...». Τέλος, το άρθρο 20 ν.δ.610/1970 ορίζει : «*...Προς εξασφάλισιν του απορρήτου της υιοθεσίας ο ληξιαρχος του τόπου, εις τα ληξιαρχικά βιβλία του οποίου εγένετο η κατ'αίτησιν των υιοθετησάντων γονέων εγγραφή του υιοθετηθέντος, χορηγεί απόσπασμα ληξιαρχικής πράξης γεννήσεως **άνευ μνείας** της ιδιότητος αυτών ως θετών γονέων ή ετέρας περί ταύτης ενδείξεως, ως και πάσης αναφοράς εις την πράξιν της υιοθεσίας ή τας συνθήκας γεννήσεων του τέκνου ή **εις το ονοματεπώνυμον του ή των φυσικών γονέων του τέκνου** ή εις την μετεγγραφήν αυτού εις τα βιβλία του τελευταίου τούτου ληξιαρχείου. ...» [η έμφαση έχει επίσης προστεθεί].**

Σε πλήρη αντίθεση με την απολύτως ρητή εκ του νόμου επιβαλλόμενη απαγόρευση κάθε μνείας του ονοματεπωνύμου των φυσικών γονέων του τέκνου στις χορηγούμενες ληξιαρχικές πράξεις γέννησης, η εμπλεκόμενη Διεύθυνση του Υπουργείου σας -κατ'εφαρμογή της υπ'αρ.77/2004 Γνωμοδότησης ΝΣΚ- προβαίνει στην υποχρεωτική αναγραφή του ονοματεπωνύμου του φυσικού γονέα διαφορετικού φύλου του θετού γονέα στη ληξιαρχική πράξη γέννησης του ανήλικου τέκνου μόνου θετού γονέα και στα πιστοποιητικά, που χορηγούνται για την έκδοση δελτίου αστυνομικής ταυτότητάς του, που έτσι θα περιέχει στοιχεία, τα οποία ο νομοθέτης με κάθε λεπτομέρεια φρόντισε να διαφυλαχθούν ως απόρρητα.

Επιπλέον, η θέση της Διεύθυνσης Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης αντιβαίνει και προς τις αποφάσεις της απολύτως αρμόδιας Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (υπ'αρ.143/2001 και 52/2002), σύμφωνα με τις οποίες δεν επιτρέπεται ούτε εμμέσως η αποκάλυψη του γεγονότος της υιοθεσίας στα εκδιδόμενα από τους Δήμους πιστοποιητικά (γέννησης και οικογενειακής κατάστασης). Εν προκειμένω, η καταχώρηση των στοιχείων των φυσικών γονέων των θετών τέκνων στα έγγραφα των τελευταίων δεν επιφέρει έμμεση μόνο αποκάλυψη, αλλά συνιστά άμεση αποκάλυψη συγκεκριμένων δεδομένων της υιοθεσίας, τα οποία είναι μάλιστα ευαίσθητα, κατά την έννοια του ν.2472/1997 'περί προστασίας προσωπικών δεδομένων'.

Τέλος, η στάση της εμπλεκόμενης Διεύθυνσης του Υπουργείου σας, ως προς τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα των υιοθετημένων παιδιών μόνων θετών γονέων, εμφανίζεται ασυνεπής ακόμη και απέναντι στην πρακτική που η ίδια Διεύθυνση έχει υιοθετήσει, μετά από παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη,¹ σε ό,τι αφορά τα εκδιδόμενα πιστοποιητικά μέσω του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος του Εθνικού Δημοτολογίου, ώστε να μην περιλαμβάνονται σε αυτά στοιχεία αποκαλυπτικά της υιοθεσίας.² Αλλά και απέναντι στην στάση και πρακτική άλλων Υπουργείων, που ορθά εφαρμόζουν τις διατάξεις του νόμου για το απόρρητο της υιοθεσίας και την προστασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων των υιοθετημένων ανηλίκων. (Βλ. ενδεικτικά παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη προς το Υπουργείο Παιδείας,³ η πρόταση του οποίου για μη αναγραφή των προ της υιοθεσίας στοιχείων στους χορηγούμενους απολυτήριους τίτλους έγινε δεκτή,⁴ μετά και από την προκληθείσα σχετικά υπ'αρ.390/2010 Γνωμοδότηση ΝΣΚ, που έγινε αποδεκτή από τον Υπουργό Παιδείας, το σκεπτικό της οποίας, επίσης, εμφανίζεται απολύτως αντίθετο από αυτό της πλειοψηφούσας γνώμης της υπ'αρ.77/2004 επίμαχης Γνωμοδότησης του ίδιου Σώματος).

II) Όσον αφορά την περίπτωση απόκτησης τέκνου μέσω παρένθετης μητρότητας.

α. η θέση της υπηρεσίας - το πρόβλημα

Στην περίπτωση απόκτησης τέκνου μέσω παρένθετης μητρότητας από άνδρα μόνο, η Διεύθυνση Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης του Υπουργείου σας απαιτεί την καταχώρηση στη ληξιαρχική πράξη γέννησης του παιδιού, πέραν των στοιχείων του μόνου νόμιμου γονέα του τέκνου (πατέρα), και αυτών της παρένθετης μητέρας, βάσει της υπ'αρ.261/2010 Γνωμοδότησης του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους

Συγκεκριμένα, στον Συνήγορο του Πολίτη προσέφυγε άνδρας, ο οποίος μόνος απέκτησε τέκνα με ιατρική υποβοήθηση, και ειδικότερα με την διαδικασία παρένθετης μητρότητας, μετά από δικαστική άδεια που χορηγήθηκε σε αυτόν κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρ.1458 ΑΚ, λόγω ιατρικής αδυναμίας του να αποκτήσει τέκνο με άλλον τρόπο.

Κατά τη σύνταξη των ληξιαρχικών πράξεων γέννησης συμπληρώθηκαν τα στοιχεία του πατέρα των τέκνων, ενώ δεν αναγράφηκαν στοιχεία μητέρας. Όταν ο πολίτης επιχείρησε να καταχωρήσει τα τέκνα του στην οικογενειακή του μερίδα, η αρμόδια να αποφανθεί σε ερώτημα του εμπλεκόμενου Δήμου Διεύθυνση Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης του Υπουργείου σας προκάλεσε την έκδοση της προαναφερόμενης, με αρ.261/2010, Γνωμοδότησης του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Με αυτή κρίθηκε ότι οι ληξιαρχικές πράξεις γέννησης όφειλαν να διορθωθούν με τη συμπλήρωση, ως προς *το ονοματεπώνυμο της μητέρας που θεωρήθηκε ως 'ουσιώδες στοιχείο προσδιοριστικό της ταυτότητας του προσώπου'*, των στοιχείων της κuoφόρου γυναίκας, με την οποία -κατά το ΝΣΚ- εφόσον δεν λειτούργησε το τεκμήριο μητρότητας του άρ.1464 ΑΚ εν τη απουσία γυναίκας αιτηθείσας την δικαστική άδεια, *ιδρύθηκε σχέση μητρότητας, θεμελιωμένη 'στο βιολογικό γεγονός της γέννησης'*!

Η παραδοχή του ΝΣΚ για την ίδρυση σχέσης μητρότητας μεταξύ των τέκνων και της κuoφορούσας, που δεν συνδέεται μαζί τους μέσω του γενετικού της υλικού, παρίσταται μη σύμφωνη με τις διατάξεις περί ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, σύμφωνα με τις οποίες συγγένεια του τέκνου που αποκτάται μέσω της διαδικασίας της παρένθετης μητρότητας με τη μητέρα του δημιουργείται με τη γυναίκα που αιτήθηκε τη δικαστική άδεια θέλοντας να γίνει η νομική μητέρα του παιδιού που θα γεννηθεί [βάση της αρχής της κοινωνικοσυναισθηματικής συγγένειας] ή με την κuoφόρο –στην εξαιρετική περίπτωση που

¹ <https://www.synigoros.gr/resources/docs/407825.pdf>

² <https://www.synigoros.gr/resources/antapokrissi-ypoyrgeiou-ston-stp.pdf>

³ https://www.synigoros.gr/resources/9056_2_epistoli-vpepth-allagi-epwnymoy-apolytirio.pdf

⁴ https://www.synigoros.gr/resources/9056_1_egyklios.pdf

κατά παράβαση της νόμιμα προβλεπόμενης διαδικασίας χρησιμοποιηθεί το δικό της γενετικό υλικό [και μόνο εφόσον ασκηθεί επιτυχώς αγωγή προσβολής της μητρότητας] (άρ.1464 ΑΚ). Στον θεσμό της παρένθετης μητρότητας, το 'βιολογικό γεγονός της γέννησης', όπως συνάγεται από τα παραπάνω, είναι αδιάφορο για τη θεμελίωση συγγένειας τέκνου-μητέρας.

Προκειμένου να αποκατασταθεί το δικαίωμα των παιδιών για τα οποία η αναφορά στην αληθή ταυτότητά τους, ο Συνήγορος του Πολίτη διαβίβασε κατ' άρθρο 4 παρ.12 ν.3094/2003 έκθεση στην Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, αρμόδια για την εξέταση κάθε ηθικού, κοινωνικού ή νομικού ζητήματος σχετικού με τις εξελίξεις στις βιολογικές επιστήμες και τη διατύπωση προτάσεων συνολικής πολιτικής και συγκεκριμένων ενεργειών για ειδικά προβλήματα σε αυτά τα θέματα.

Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής γνωμάτευσε (21-6-2011) ότι η γνωμοδότηση του ΝΣΚ αντιτίθεται στο συμφέρον του τέκνου, αφού οδηγεί στο να θεωρείται ως μητέρα του τέκνου μία γυναίκα, η οποία εξ ορισμού δεν θέλει τη μητρότητα, ότι η περίπτωση απόκτησης παιδιού μέσω παρένθετης μητρότητας από άνδρα μόνο πρέπει να αντιμετωπιστεί όπως και αυτή της απόκτησης παιδιού από γυναίκα μόνη –ώστε το παιδί που γεννιέται στερείται του άλλου γονέα, και κατέληξε ότι για να αντιμετωπιστεί το θέμα σε σχέση με τη ληξιαρχική καταχώρηση των στοιχείων του παιδιού, θα πρέπει να εφαρμοστεί αναλογικά η διαδικασία του Ν.Δ.2573/1953 και της ΥΑ 91400/2001, με την δόση πλασματικού ονόματος και επωνύμου μητέρας. Την γνωμοδότησή της, η οποία ταυτίζεται με τις θέσεις του Συνηγόρου του Πολίτη, η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, διαβίβασε αρμοδίως προς τον Υπουργό Εσωτερικών, ώστε το θέμα να τακτοποιηθεί ενδεχομένως με ρητή νομοθετική ρύθμιση.

Ο Συνήγορος ενημέρωσε σχετικά την αρμόδια Διεύθυνση Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης του Υπουργείου Εσωτερικών, αιτούμενος την εφαρμογή της Γνωμοδότησης ΕΕΒ στην υπό κρίση περίπτωση. Η Διεύθυνση του Υπουργείου αρνήθηκε να εφαρμόσει τις προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη και της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής, θεωρώντας δεσμευτική τη Γνωμοδότηση ΝΣΚ, παρότι στην ιστοσελίδα του Συμβουλίου εμφανίζεται να εκκρεμεί η αποδοχή της, η δε ηγεσία του Υπουργείου δεν προέβη σε καμία περαιτέρω ενέργεια. Νεότερη αναφορά από άνδρα διπλής ιθαγένειας, ο οποίος μόνος απέκτησε παιδιά μέσω παρένθετης μητρότητας στο εξωτερικό και επιδιώκει την μετεγγραφή της αλλοδαπής ληξιαρχικής πράξης γέννησης και την κτήση από τα παιδιά της ελληνικής του ιθαγένειας, κατέστησε επιβεβλημένη την υπενθύμιση προς εσάς του εριζόμενου ζητήματος.

β. η αντίθεση με το νομοθετικό πλαίσιο και τη νομική θεωρία

Η διάταξη του άρθρου 1464 ΑΚ, που εισάγει τον θεσμό της παρένθετης μητρότητας, προβλέπει ότι : *«Σε περίπτωση τεχνητής γονιμοποίησης, αν η κυοφορία έγινε από άλλη γυναίκα, υπό τους όρους του άρθρου 1458, μητέρα του τέκνου τεκμαίρεται η γυναίκα στην οποία δόθηκε η σχετική δικαστική άδεια. Το τεκμήριο αυτό ανατρέπεται, με αγωγή προσβολής της μητρότητας που ασκείται μέσα σε προθεσμία έξι μηνών από τον τοκετό, είτε από την τεκμαιρόμενη μητέρα, είτε από την κυοφόρο γυναίκα, εφόσον αποδειχθεί ότι το τέκνο κατάγεται βιολογικά από την τελευταία. ... Με την αμετάκλητη δικαστική απόφαση που δέχεται την αγωγή το τέκνο έχει αναδρομικά από τη γέννησή του μητέρα τη γυναίκα που το κυοφόρησε.»*

Η πρόβλεψη αυτή συνιστά εξαίρεση στον κανόνα, σύμφωνα με τον οποίο η συγγένεια του προσώπου με τη μητέρα του συνάγεται από τη γέννηση (άρ.1463 ΑΚ). Στη διαδικασία της παρένθετης μητρότητας, επομένως, το γεγονός της γέννησης δεν θεμελιώνει νομικό δεσμό του τέκνου με την κυοφόρο και τεκούσα γυναίκα. Αντίθετα, μητέρα σύμφωνα με το τεκμήριο του νόμου καθίσταται η γυναίκα, που έλαβε τη δικαστική άδεια για να λάβει χώρα η διαδικασία της παρένθετης μητρότητας. Κατ' εξαίρεση, αν έχει χρησιμοποιηθεί γενετικό υλικό της κυοφόρου, κατά παράβαση των διατάξεων για την τεχνητή αναπαραγωγή, μητέρα καθίσταται αυτή, εφόσον προηγηθεί αμετάκλητη δικαστική απόφαση προσβολής της μητρότητας. Το γεγονός της γέννησης, δηλαδή, παραμένει αδιάφορο και στην περίπτωση αυτή, αφού λόγος θεμελίωσης της συγγένειας είναι η σύνδεση κυοφόρου και τέκνου, μέσω του γενετικού υλικού της πρώτης που έχει χρησιμοποιηθεί.

Στην περίπτωση χρησιμοποίησης της μεθόδου της παρένθετης μητρότητας από άνδρα μόνο, που δεν τυποποιείται στο νόμο, κατ'αναλογία, ο άνδρας που έλαβε την άδεια καθίσταται πατέρας του τέκνου, ενώ μητέρα δεν υφίσταται –όπως δεν υφίσταται πατέρας στην περίπτωση που γυναίκα μόνη αποκτά τέκνο μέσω αυτής.

Η θέση αυτή του Συνηγόρου του Πολίτη και της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής υποστηρίχθηκε στη συνέχεια και από τη νομική θεωρία, που τοποθετήθηκε σε σχέση με την χρησιμοποίηση της μεθόδου της παρένθετης μητέρας από μοναχικό άνδρα με απολύτως κατηγορηματικό τρόπο : «το μόνο βέβαιο είναι ότι η γυναίκα που γέννησε (η παρένθετη) δεν καθίσταται μητέρα του παιδιού, ενώ το παιδί θα παραμείνει νομικά χωρίς μητέρα».⁵

Όπως ήταν επόμενο, η κριτική που ασκήθηκε στην υπ'αρ.261/2010 Γνωμοδότηση ΝΣΚ που δέχθηκε τα αντίθετα, ήταν απολύτως αρνητική, όχι μόνο για το εσφαλμένο της νομικής της βάσης,⁶ αλλά και για τις απώτατες συνέπειες της καταχώρησης της παρένθετης ως μητέρας των παιδιών : «τυχόν σχετική εγγραφή στο Ληξιαρχείο είναι λανθασμένη και μπορεί να δημιουργήσει σύγχυση και αβεβαιότητα ως προς την προσωπική κατάσταση των παιδιών».⁷

Ως εκ τούτου, η πρόταση, που διατυπώθηκε και στη νομική θεωρία για την καταχώρηση στοιχείων μητέρας στις ληξιαρχικές εγγραφές παιδιού που αποκτήθηκε μέσω διαδικασίας παρένθετης μητρότητας από άνδρα μόνο, συμπίπτει με αυτή της Αρχής μας και της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής και συνίσταται στην μόνη δυνατή -δεδομένου του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου, δηλαδή στην αναλογική εφαρμογή των διατάξεων για την πρόσληψη στοιχείων γονέα σε πρόσωπα αγνώστων γονέων ή γεννηθέντα χωρίς γάμο και μη αναγνωρισμένα,⁸ λύση που όπως αναφέρθηκε αρνήθηκε να εφαρμόσει η Διεύθυνση Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης του Υπουργείου σας.

III) Κοινό υπόβαθρο των προβλημάτων των περιπτώσεων I και II.

Η υπ'αρ.77/2004 Γνωμοδότηση ΝΣΚ προκλήθηκε, όπως προκύπτει από το ερώτημα στο οποίο απάντησε, λόγω της πρόβλεψης του ήδη καταργηθέντος άρ.3 παρ.1 εδ.β' της ΚΥΑ 8200/0-441210 ΦΕΚ Β 879 2000, που όριζε ότι για την έκδοση δελτίου ταυτότητας απαιτούνταν ως δικαιολογητικό «πιστοποιητικό Δήμου ή Κοινότητας, στο οποίο απαιτείται να περιλαμβάνονται τα εξής στοιχεία : «Επώνυμο – Όνομα – Όνομα Πατέρα – Επώνυμο Πατέρα – Όνομα Μητέρας – Επώνυμο Μητέρας – Ημερομηνία γέννησης (ημέρα, μήνας, έτος) – Τόπος γέννησης – Δημότης – Αριθμός Δημοτολογίου και Ιθαγένεια». Τα ίδια στοιχεία, που αναζητούνται μέσω του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος Εθνικού Δημοτολογίου (ΟΠΣΕΔ), θεωρούνται 'απαραίτητα' για την έκδοση δελτίου ταυτότητας και βάσει του άρ.2 ΥΑ 3012/19/53 ΦΕΚ Β 1440 2005, που ισχύει σήμερα. Επιπλέον, η ισχύουσα ΥΑ προβλέπει ότι το όνομα πατέρα, μαζί με το όνομα και το επώνυμο του ενδιαφερομένου, αναγράφονται και με λατινικούς χαρακτήρες.

Η υπ'αρ.261/2010 Γνωμοδότηση ΝΣΚ ανατρέπει στη νομοθεσία περί δημοτολογίων, μνημονεύοντας τη διάταξη του άρ.2 ΠΔ 497/1991, που ορίζει : «Στο δημοτολόγιο αναγράφονται ο αριθμός της οικογενειακής μερίδας, ο αύξων αριθμός εγγραφής κάθε μέλους στην οικογενειακή μερίδα, η χρονολογία εγγραφής, το επώνυμο, το κύριο όνομα, το όνομα του πατέρα, το όνομα της μητέρας, η χρονολογία γεννήσεως, ο τόπος γεννήσεως, η κατοικία, το θρήσκευμα, ο τρόπος και η χρονολογία κτήσεως της Ελληνικής ιθαγένειας και της

⁵ Παπαδοπούλου-Κλαμαρή, Δ., Ανατροπή ή εξαφάνιση της αποφάσεως εκούσιας δικαιοδοσίας με την οποία παρέχεται άδεια για χρησιμοποίηση παρένθετης μητέρας (ιδίως όταν η άδεια παρέχεται σε μοναχικό άνδρα) – Μία πρώτη προσέγγιση, Με αφορμή την υπ' αριθμ.3357/2010 απόφαση του Εφετείου Αθηνών, *ΧρΔΔ* ΙΓ/2013, 549-551, σελ.549.

⁶ Νικολόπουλος, Π., Σχόλιο, Παρένθετη μητρότητα, στην ΠολΠρΑθ 431/2013, *ΝομΒ* τ.62, 2014, σελ.883.

⁷ Βασιλείου, Μ., Ο άγαμος μοναχικός άντρας και η πρόσβασή του στην ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή στην Ελλάδα και στο Ηνωμένο Βασίλειο, *Βιοηθικά* 2(2) Σεπτέμβριος 2016, 36-50, σελ.45.

⁸ Παπαδοπούλου-Κλαμαρή, Δ., Παρατηρήσεις στην Γνωμοδότηση 261/2010 του ΝΣΚ, *ΕφαΔ* 2010, σελ.1215.

ιδιότητας του δημότη, το έτος και ο τόπος εγγραφής στα μητρώα αρρένων, η χρονολογία διαγραφής και η αιτιολογία αυτής και κάθε άλλο σχετικό στοιχείο που προβλέπει ο τύπος των φύλλων του δημοτολογίου.» Επικαλείται δε την απόφαση ΣτΕ 2874/1998, για να υποστηρίξει ότι «είναι απαραίτητο να αναγράφονται στο δημοτολόγιο *το πατρώνυμο και το μητρώνυμο* του προσώπου, ως ουσιώδη στοιχεία προσδιοριστικά της ταυτότητας αυτού.».

Θα πρέπει, όμως να επισημανθεί, ότι η μνημονευόμενη απόφαση ΣτΕ πράγματι θεώρησε ως ουσιώδη στοιχεία προσδιοριστικά της ταυτότητας του ατόμου το πατρώνυμο και το μητρώνυμο, ατόμου όμως που διέθετε και πατέρα και μητέρα κατά νόμο, ενώ το κρινόμενο ζήτημα αφορούσε την (απαγορευμένη) μετάφραση και τον μεταγραμματισμό αλλοδαπού ονόματος (μητρωνύμου) από αλλοδαπή ληξιαρχική πράξη γεννήσεως κατά τη μεταγραφή της στα ελληνικά βιβλία. Επομένως, σε καμία περίπτωση *η εν λόγω απόφαση ΣτΕ δεν μπορεί να αποτελέσει βάσιμο επιχείρημα για την υποχρεωτική αναγραφή ονόματος (είτε πατρωνύμου, είτε μητρωνύμου) γονέα που δεν υπάρχει κατά τον νόμο.*

Οι μόλις μνημονευθείσες δημοτολογικές διατάξεις φαίνεται ότι έχουν ερμηνευθεί από τις δύο προαναφερόμενες γνωμοδοτήσεις ΝΣΚ κατά τρόπο που επιβάλλει *απαραίτητα* την καταχώρηση ονόματος και επωνύμου πατέρα και μητέρας είτε αυτοί υπάρχουν κατά νόμο είτε όχι. Με αποτέλεσμα, στη μεν υπό Ι περίπτωση να έχει οδηγήσει στην παραβίαση βασικών αρχών του θεσμού της υιοθεσίας και σχετικών υποχρεώσεων της διοίκησης, στη δε υπό ΙΙ περίπτωση στην πλήρη παρανόηση της λογικής του θεσμού της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής μέσω παρένθετης μητρότητας και των διατάξεων περί ίδρυσης συγγένειας.

Και οι δύο γνωμοδοτήσεις αποδίδουν -είτε εκ του αποτελέσματος (λόγω της προπεριγραφόμενης ερμηνείας των δημοτολογικών διατάξεων) είτε εκ πεποιθήσεως- την *αδυναμία ή έστω δυσχέρεια της διοίκησης να χειριστεί την 'εξαίρεση' της ύπαρξης παιδιών με έναν μόνο γονέα και να κατοχυρώσει πλήρως και αποκλειστικά τη νομική σχέση του παιδιού με τον μόνο κατά νόμο γονέα του, εγκλωβισμένη στην παραδοσιακή πρόσληψη του παιδιού ως τέκνου αναγκαστικά δύο νόμιμων γονέων.* Η παρωχημένη αντίληψη σε σχέση με τη γονεϊκότητα και την ταυτότητα του παιδιού αποτυπώνεται ανάγλυφα από την επίκληση του κανόνα του ρωμαϊκού δικαίου «*matter semper certa est*» κατά την εφαρμογή των διατάξεων για την διαδικασία της ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής με παρένθετη μητρότητα του 21^{ου} αιώνα! (261/2010 ΓνΝΣΚ).

Η δυσχέρεια προσαρμογής της διοίκησης στις νεότερες εξελίξεις του οικογενειακού δικαίου (υιοθεσία από έναν γονέα και υποβοηθούμενη αναπαραγωγή -από έναν γονέα) αποδεικνύεται και από τη αντίθεση στον χειρισμό αυτών των περιπτώσεων σε σχέση με την αντιμετώπιση που επιφυλάσσεται στα τέκνα που γεννιούνται χωρίς γάμο των γονέων και χωρίς αναγνώριση από τον βιολογικό πατέρα. Η τελευταία κατηγορία παιδιών, γνωστή παραδοσιακά στον νομοθέτη, που από το έτος 1953 είχε μεριμνήσει να ρυθμίσει τη δυνατότητα πρόσληψης πατρωνύμου, για την αποφυγή του τότε υφιστάμενου κοινωνικού στιγματισμού, και από το έτος 1983 κατοχύρωσε τη νομική της εξομοίωση με τα τέκνα που γεννιούνται εντός γάμου, γίνεται δεκτό από το ίδιο το ΝΣΚ ότι δικαιούται και *δεν υποχρεούται*, αν δεν το επιθυμεί, να προσλάβει πατρώνυμο και επώνυμο πατέρα, που δεν διαθέτει κατά νόμο (318/2002 ΓνΝΣΚ). Η εν λόγω -ορθή- γνωμοδότηση σέβεται *το δικαίωμα* του ατόμου *στην αληθινή αστική του κατάσταση*, ως τέκνου ενός μόνο γονέα (σελ.4), ή -με άλλη διατύπωση- *το δικαίωμα του ατόμου στην προσωπικότητά του*, που κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα (όπως αναφέρεται στο σκεπτικό της ΣτΕ 2874/1998, που επιλεκτικά και ελλιπώς αξιολόγησε το ΝΣΚ στην 261/2010 Γνωμοδότησή του).

Αντίθετα, το ίδιο γνωμοδοτικό όργανο κρίνει ότι τα *παιδιά με έναν γονέα*, που *είτε υιοθετήθηκαν είτε αποκτήθηκαν μέσω παρένθετης μητρότητας*, *υποχρεούνται* να φέρουν στα δημόσια έγγραφά τους τα στοιχεία και δεύτερου γονέα, κρίνοντας μάλιστα επιπλέον για τα τελευταία -κατά τρόπο απολύτως εσφαλμένο, όπως έχει αποδειχθεί πιο πάνω υπό ΙΙ- ότι διαθέτουν και δεύτερο γονέα! Η προσβολή του δικαιώματος των παιδιών των δύο αυτών κατηγοριών στην ταυτότητά τους εκτιμούμε ότι είναι, κατόπιν των πιο πάνω, πασιφανής.

IV) Οι προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη

α) Το διπτό πρόβλημα που θέσαμε υπόψη σας θα μπορούσε να επιλυθεί με την απλή έκδοση εγκύκλιων οδηγιών, προς όλους τους Δήμους και Κοινότητες της χώρας, για την αναλογική εφαρμογή των διατάξεων του ΝΔ 2573/1953 και της ΥΑ 92400/2961 ΦΕΚ Β 193 2001 που προβλέπουν την πρόσληψη α) πατρωνύμου και μητρωνύμου και β) επωνύμου πατέρα και μητέρας, αντίστοιχα, σε παιδιά που γεννήθηκαν χωρίς γάμο των γονέων τους ή είναι αγνώστων γονέων, και στις περιπτώσεις παιδιών που υιοθετήθηκαν από έναν γονέα μόνο ή αποκτήθηκαν μέσω ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής (γενικά, ή μέσω διαδικασίας παρένθετης μητρότητας, ειδικότερα) από μόνο γονέα.

Άλλωστε, οι επίμαχες Γνωμοδοτήσεις ΝΣΚ (77/2004 και 261/2010) δεν έχουν λάβει δεσμευτικό χαρακτήρα έναντι της Διοίκησης, παρά τους αντίθετους ισχυρισμούς της αρμόδιας Διεύθυνσης του Υπουργείου σας, δεδομένου ότι εμφανίζονται να παραμένουν στο στάδιο εκκρεμότητας της αποδοχής τους από τον αρμόδιο Υπουργό.

Με δεδομένη όμως την άποψη της μειοψηφίας της υπ'αρ.77/2004 Γνωμοδότησης ΝΣΚ, για το ευκαίριο της αντιμετώπισης του θέματος καταχώρησης πατρωνύμου/μητρωνύμου και επωνύμου πατέρα/μητέρας στα έγγραφα αστικής κατάστασης των παιδιών που έχουν υιοθετηθεί μόνο από έναν γονέα *'ειδικώς με νομοθετική ρύθμιση'* και την ενημέρωση του άλλοτε αρμόδιου Υπουργού από την Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, για να εξεταστεί το ενδεχόμενο ρητής νομοθετικής διευκρίνισης του θέματος της αρμοδιότητας των ληξιαρχείων σε σχέση με τη νομοθεσία της *'παρένθετης μητρότητας'*, υποστηρίζουμε ότι σκοπιμότερη, για την οριστική διευθέτηση και την αποφυγή οποιασδήποτε μελλοντικής αμφισβήτησης, είναι η τακτοποίηση του δίπτυχου θέματος μέσω της σχετικής συμπλήρωσης της υφιστάμενης νομοθεσίας.

Συγκεκριμένα, ο Συνήγορος προτείνει την τροποποίηση των διατάξεων του άρθρου μόνου παρ.1 ΝΔ 2573/1953 και του άρθρου 1 της ΥΑ 91400/2961 ΦΕΚ Β 193 2001 ως εξής :

«Άρθρο μόνο [ΝΔ 2573/1953]

1. Η πρόσληψη και αλλαγή επωνύμου, καθώς και η πρόσληψη πατρωνύμου και μητρωνύμου σε παιδιά γεννηθέντα χωρίς νόμιμο γάμο των γονέων τους ή αγνώστων γονέων ή υιοθετηθέντα από μόνο γονέα ή γεννηθέντα μέσω διαδικασίας ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής από μόνο γονέα γίνεται με απόφαση του Νομάρχη»

Με υπογράμμιση είναι η προτεινόμενη προσθήκη στο άρθρο. Προτιμάται η διατύπωση για την *'διαδικασία ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής'*, γενικά, διότι η άρνηση της Διεύθυνσής σας να προβεί σε αναλογική εφαρμογή της υφιστάμενης διάταξης, θα μπορούσε να έχει ως συνέπεια την μη κάλυψη ακόμη και της περίπτωσης γέννησης τέκνου από μητέρα μόνη με γεννητικό υλικό τρίτου δότη, όπου δεν υπάρχουν δύο εν δυνάμει γονείς -αφού ακόμη και αν γίνει γνωστός ο δότης η θεμελίωση συγγένειας με αυτόν δεν είναι δυνατή μέσω αναγνώρισης (άρ.1479 παρ.2 ΑΚ)- ώστε να υπαχθεί στην κατηγορία των παιδιών *'γεννηθέντων χωρίς νόμιμο γάμο των γονέων τους'*. Επειδή, όμως, συνηθέστερα ο τρόπος απόκτησης του τέκνου σε αυτή την περίπτωση δεν έρχεται σε γνώση των ληξιαρχείων, εναλλακτικά, αντί της ευρείας διατύπωσης του *'μέσω διαδικασίας ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγής'* μπορεί να (προσ)τεθεί η διατύπωση *'μέσω διαδικασίας παρένθετης μητρότητας'* [πάντα από μόνο γονέα], εάν το Υπουργείο σας την προκρίνει. Επίσης, καλό θα είναι με την ευκαιρία της προτεινόμενης συμπλήρωσης, να γίνει αντικατάσταση του *'Νομάρχη'* σε *'Δημάρχου'*, δεδομένου ότι στον τελευταίο μεταφέρθηκε βάση του ν.3852/2010 η σχετική αρμοδιότητα.

Και [ΥΑ 91400/2961/2001]

«1. Ο Νομάρχης στην Περιφέρεια του οποίου υπάγεται ο Δήμος ή η Κοινότητα, στο μητρώο αρρένων ή δημοτολόγιο του οποίου είναι γραμμένος ο ενδιαφερόμενος, με απόφασή του και ελεύθερη κρίση του μετά από αίτηση του ενδιαφερόμενου προσώπου ή κάθε προσώπου που ασκεί οπωσδήποτε γονική μέριμνα ή επιτροπεία επ'αυτού :

α) Δίνει επώνυμο πατέρα και επώνυμο μητέρας σε πρόσωπα αγνώστων γονέων.

β) Δίνει επώνυμο πατέρα σε πρόσωπα που έχουν γεννηθεί χωρίς γάμο των γονέων τους.

γ) Δίνει επώνυμο πατέρα ή μητέρας σε πρόσωπα που έχουν υιοθετηθεί από μόνο γονέα.

δ) Δίνει επώνυμο πατέρα ή μητέρας σε πρόσωπα που έχουν γεννηθεί μέσω διαδικασίας ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής από μόνο γονέα.»

Και εδώ με υπογράμμιση είναι η προτεινόμενη προσθήκη στο άρθρο. Η γενική διατύπωση του προτεινόμενου δ) 'μέσω διαδικασίας υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, επίσης προτιμάται για τον λόγο που εκτέθηκε πιο πάνω. Εναλλακτικά, και εδώ αντί της ευρείας διατύπωσης του 'μέσω διαδικασίας ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγής' μπορεί να (προσ)τεθεί 'μέσω διαδικασίας παρένθετης μητρότητας' [πάντα από μόνο γονέα]. Επίσης, καλό θα είναι με την ευκαιρία της προτεινόμενης συμπλήρωσης, να γίνει αντικατάσταση του 'Νομάρχη' σε 'Δημάρχου', δεδομένου ότι στον τελευταίο μεταφέρθηκε βάση του ν.3852/2010 η σχετική αρμοδιότητα.

β) Ταυτόχρονα, για την πληρέστερη διαχείριση του προβλήματος, θα πρέπει να εκδοθούν εγκύκλιες οδηγίες όσον αφορά το μη υποχρεωτικό της αναγραφής σε δημόσια έγγραφα στοιχείων ανύπαρκτων γονέων. Η αρχή του σεβασμού του δικαιώματος του ατόμου στην αληθινή αστική του κατάσταση, που αναγνωρίζεται από την υπ'αρ. 318/2002 ΓνΝΣΚ για τα άτομα που γεννήθηκαν με φυσική αναπαραγωγή από μόνο γονέα, ισχύει και πρέπει να εφαρμοστεί και για τα άτομα που έχουν έναν μόνο νόμιμο γονέα επειδή υιοθετήθηκαν από έναν γονέα ή επειδή γεννήθηκαν με ιατρικά υποβοηθούμενη αναπαραγωγή από έναν γονέα μόνο.

Θα πρέπει δε να ληφθεί μέριμνα από το Υπουργείο σας, ώστε το πληροφοριακό σύστημα, που χρησιμοποιείται για τις καταχωρήσεις των ληξιαρχικών γεγονότων και των δεδομένων του Εθνικού Δημοτολογίου, να καλύπτει και τις περιπτώσεις ατόμων, που επιθυμούν να διατηρήσουν ανέθετη την αληθινή ταυτότητά τους, χωρίς προσθήκη στις σχετικές εγγραφές στοιχείων δεύτερου -ανύπαρκτου- γονέα. Διότι το ΝΔ 2573/1953 και η ΥΑ 91400/2961 ΦΕΚ Β 193 2001 δίνουν τη δυνατότητα στον ενδιαφερόμενο να προσθέσει στοιχεία δεύτερου γονέα, εάν δεν επιθυμεί να δημοσιοποιηθεί το γεγονός ότι διαθέτει κατά νόμο έναν γονέα. Αυτό προκύπτει αβίαστα και από τη διατύπωση, ιδίως της ΥΑ, που ρητά αναφέρει ότι η διαδικασία αυτή προκαλείται «μετά από αίτηση του ενδιαφερόμενου προσώπου ή κάθε προσώπου που ασκεί οπωσδήποτε γονική μέριμνα ή επιτροπεία επ'αυτού».

Αντίθετα, ο εξαναγκασμός του ατόμου να φέρει δημοσίως στοιχεία ενός ανύπαρκτου δεύτερου γονέα αποτελεί επέμβαση σε βάρος των υποχρεώσεων της Πολιτείας για σεβασμό και προστασία της αξίας του ατόμου αφενός και των δικαιωμάτων αυτού στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του και στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του αφετέρου (που κατοχυρώνονται στα άρθρα 2, 5 και 9 του Συντάγματος, υπό το πρίσμα των οποίων η από το ΝΣΚ επικαλούμενη απόφαση ΣτΕ 2874/1998 εξέτασε το έλασσον ζήτημα του μεταγραμματισμού ονόματος σε σχέση με το μείζον του εδώ εξεταζόμενου ζητήματος της υποχρεωτικής προσθήκης στοιχείων και δεύτερου γονέα, στις περιπτώσεις που τέτοιος δεν υφίσταται).

Δεδομένου ότι η ασφάλεια των συναλλαγών καλύπτεται από την καταχώρηση ενός μόνο γονέα, στην περίπτωση των χωρίς γάμο των γονέων τους και χωρίς αναγνώριση ατόμων, επομένως και σε κάθε άλλη περίπτωση ύπαρξης ενός γονέα, η πιο πάνω επέμβαση δεν φαίνεται να συνιστά επιτρεπτό περιορισμό των πιο πάνω δικαιωμάτων.

Ειδικά δε, ενδεχόμενες ελλείψεις του υπάρχοντος πληροφοριακού συστήματος όσον αφορά την πρόβλεψη κάλυψης και των υπόλοιπων περιπτώσεων ατόμων με ένα γονέα (πλην των εκτός γάμου μη αναγνωρισμένων), που επιθυμούν να διατηρήσουν την αληθινή

αστική τους κατάσταση, δεν μπορούν να προβληθούν ως λόγος νομιμοποιητικός τέτοιου βαθμού και περιεχομένου επέμβασης της Πολιτείας στα προαναφερόμενα δικαιώματα του ατόμου.

Η τεχνολογία γενικά και η ηλεκτρονική τεχνολογία ειδικότερα οφείλει να διευκολύνει και όχι να εμποδίζει την άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων, αφού ανάμεσα στα δικαιώματα και την τεχνολογία υφίσταται εσωτερική σχέση σκοπού και μέσου. Η ανθρώπινη αξία αποτελεί το υπέρτατο συνταγματικό αγαθό, επομένως 'ο συντακτικός νομοθέτης θέτει την τεχνολογία στην υπηρεσία του ανθρώπου' και όχι το αντίστροφο.⁹

Κατά συνέπεια, μπορεί να διερευνηθεί το ενδεχόμενο εξασφάλισης δυνατότητας εναλλακτικής καταχώρησης ονόματος μητρός, όσον αφορά το τρίτο προσδιοριστικό στοιχείο της ταυτότητας του ατόμου μετά το όνομα και το επώνυμο, ατόμων που στερούνται πατρός για οποιονδήποτε νόμιμο λόγο, με χρήση εναλλακτικής ένδειξης 'όνομα πατέρα/μητέρας', ή με καθιέρωση ενδείξεων : γονέας α' – γονέας β' και ταυτόχρονη πρόβλεψη δυνατότητας μία από αυτές να μένει κενή, αλλά και να εξασφαλιστεί ότι είναι δυνατή η καταχώρηση ενός ατόμου στο σύστημα χωρίς τη συμπλήρωση της ένδειξης 'όνομα μητέρας', 'επώνυμο μητέρας', που τώρα μάλλον φαίνεται να εκφεύγει των δυνατοτήτων του.

Καταληκτικά, ο Συνήγορος του Πολίτη προτείνει την ανάληψη από το Υπουργείο σας πρωτοβουλίας *i)* για την τροποποίηση/συμπλήρωση των ΝΔ 2573/1953 και της ΥΑ 91400/2961/2001, όπως περιγράφηκε πιο πάνω, *ii)* για την έκδοση εγκύκλιων οδηγιών με σκοπό την ενημέρωση Δήμων και Κοινοτήτων για το μη υποχρεωτικό της καταχώρησης στοιχείων του ανύπαρκτου δεύτερου γονέα, εφόσον το ενδιαφερόμενο άτομο επιθυμεί τη διατήρηση της αληθινής του ταυτότητας και αστικής κατάστασης και, τέλος, *iii)* για την ρύθμιση του πληροφοριακού συστήματος, μέσω του οποίου πραγματοποιούνται οι καταχωρήσεις αστικής κατάστασης, ώστε να είναι εφικτή η αποτύπωση της αληθινής ταυτότητας των παιδιών με ένα γονέα, στις περιπτώσεις υιοθεσίας από μόνο γονέα και γέννησης μέσω παρένθετης μητρότητας από μόνο γονέα.

Εν αναμονή των ενεργειών σας, η κυρία Θεώνη Κουφονικολάκου, Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού, είναι στη διάθεσή σας για οποιαδήποτε περαιτέρω πληροφωρία και συνεργασία.

Με εκτίμηση

Συνήγορος του Πολίτη

⁹ Δημητρόπουλος, Α., Η επίδραση της σύγχρονης τεχνολογίας στα συνταγματικά δικαιώματα, <http://www.greeklaws.com/pubs/uploads/344.pdf>